

strantsche kerk gekozen. Indien ik de zaak wèl begrijp, dan is het verlichtst en redelijkst gedeelte der Gereformeerden warelijk Remonstrantsch. Daarbij kwam de gemakkelijke en eenvoudige wijze waarop een zoodanige overgang in die gemeente kan plaats hebben. Van opspraak en vertooning heb ik een afschuw. Ook onze bekendschap met v. d. Hoeven pleitte voor die keuze. Zelfs in de heiligste zaken vloeit iets menschelijks in. In één woord: laatstleden Maandag heeft hij ons aan zijnen kerkeraad tot leden voorgeslagen, en zijn wij als zoodanig, zonder bedenking, goedgekeurd. Aanstaande Zondag komt hij ons ten mijnent, en zonder eenige getuige, aannemen en bevestigen. God zegene ons voor dien stap in onze kinderen! ¹⁾

Wat zegt gij nu? Zoo spoedig hadt gij het niet verwacht! Schrijf mij, en wensch mij geluk! De achting van vele mijner vorige kerkgenooten zal ik hebben verbeurd, maar bij U en zoo veel anderen zal ik in achting zijn geklommen. God vergeve mij, dat ik deze inzichten met hoogere belangen in verband brenge. Wij blijven altijd menschen.

Wat gij in Uwen kring en bij uwe bekenden doen kunt, om voor te komen dat er eenigen ophef in publieke geschriften van deze zaak gemaakt worde, dat doet gij! Nog eens, ik heb een afschrik van opspraak.

Vaarwel! ik beveel mij in uwe genegenheid en uw aandenken. Komt gij niet eens herwaarts? Ik wilde nu alle mijne goede vrienden wel eens in de armen drukken! Van harte t.t.

H. Tollens Cz."

Zooals Tollens verwachtte, had deze stap ook afstooting ten gevolge. Den 5en Aug. 1827 schreef hij aan W. H. S.: „Waarde Vriend, . . .; ik heb deze week een treurige onderzending gehad. Aan onzen H., met wien ik sedert mijne kindsheid op den vriendschappelijksten voet gestaan heb, heb ik dan ook vriendschappelijk en vertrouwelijk mijnen overgang tot het Protestantisme gemeld. Ik heb daartoe als gronden opgegeven dat ik voor mij geloofde dat de Christelijke godsdienst in de Roomsche Kerk door menschelijke

1) De uitvoerige brief, dien Tollens aan zijn pastoor schreef, is ook in mijne collectie en vormt een belangwekkenden tegenhanger van Frederik van Eeden's "Waarom ik Roomsch werd".